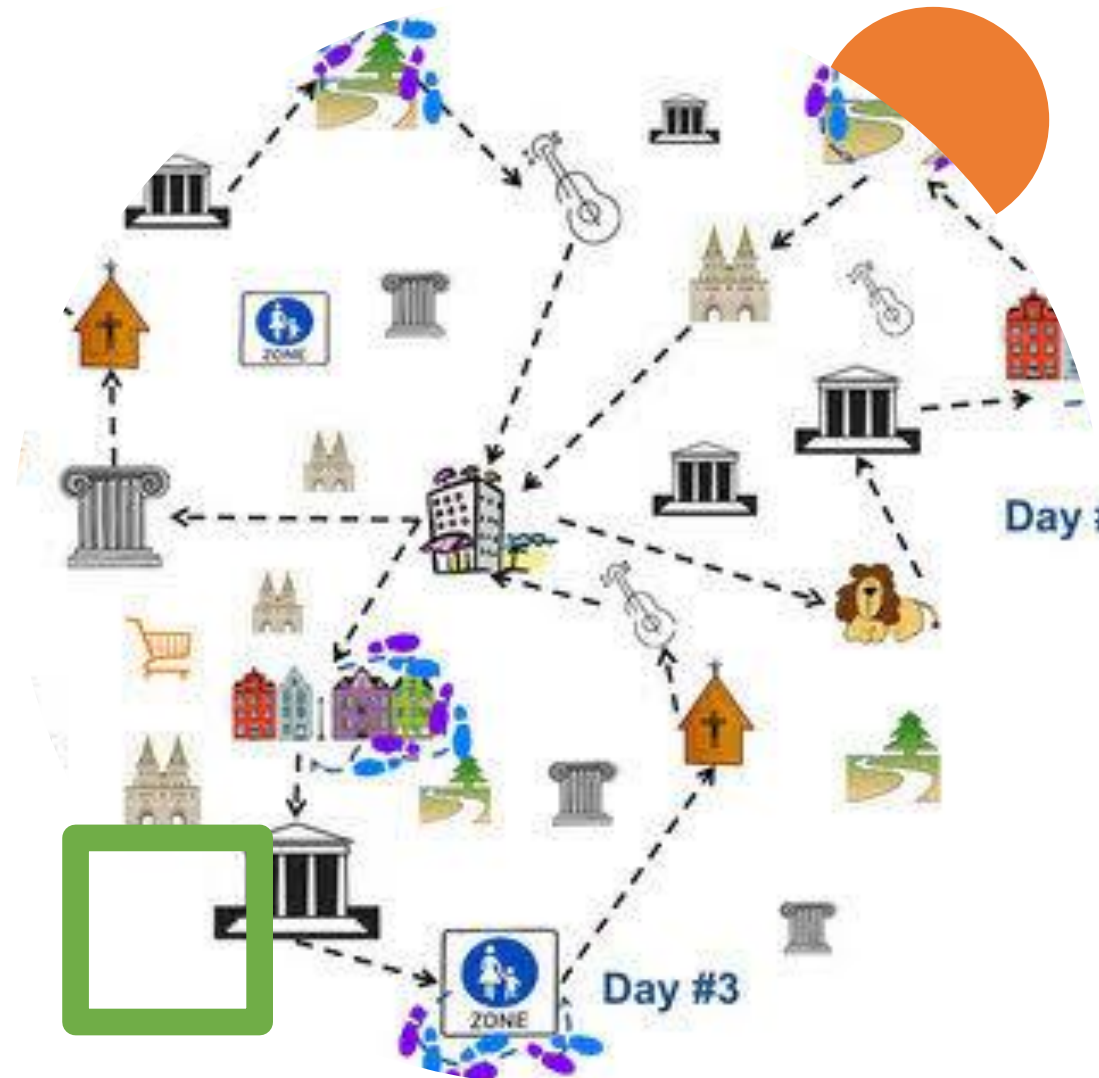

Tūrisma produktu un maršrutu veidošana

Dr.oec., Ēriks Lingeberziņš

ALTA/ Biznesa augstskola «Turība»

[#karš Ukrainā](#)

[#Kulberga valdība](#)

[#drons Latvijā](#)

[#izglītības sistēma](#)

[#negodīgas alg](#)

**Lingeberziņš par tūristu piesaisti
Latvijai: “Mums ir mīkla, mēs
sataisām pat pīrādziņus, bet krāsni
viņus neieliekam!”**

Tūrisma produktu nozīme

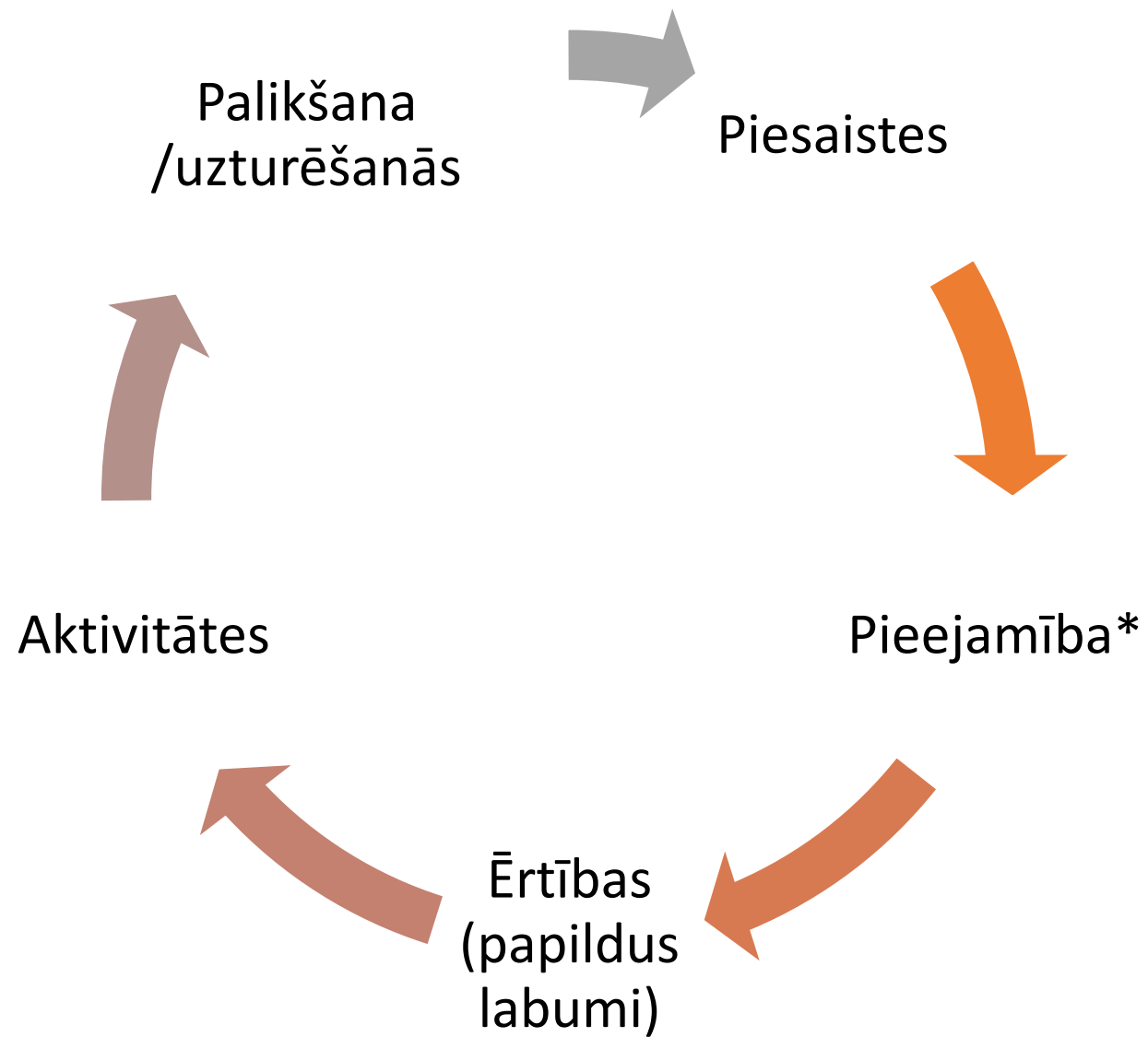
Tūrisma pieredzes veidošana

Galamērķa (vietas) konkurētspēja

Vietējās ekonomikas dzinējs

Pakalpojuma pielāgošanās rīks (adaptēšanās tendencēm)

Vērtības piedāvājuma radīšanas rīks

* arī digitālā pieejamība un klātbūtne

Bet kas notiek ar tūrisma produktiem šobrīd?

- DIY vs. ceļojumu eksperti. Tūrisma konsultantu lomas pārdefinēšana.
- Eiropas daudzveidība un dažādība – ģeogrāfijas, pieredzējuma, vietu, cilvēku, kultūru.
- Zaļā transformācija un digitālā evolūcija tūrismā.
- Multimodalitāte transporta risinājumos.
- Eiropas kā tūrisma galamērķa pozicionējums pasaulē, izceļot dažādos reģionus un to piedāvājumus.

Travel Advisors in Europe

80.000 companies*

350.000 employees*

€ 197 billion turnover**

€ 60 billion in airticket sales**

300 million tickets sold per year***

210 million travel packages sold per year***

* Eurostat 2022

** Eurostat 2016

*** 2019 based on ECTAA industry survey

- **Pārblīvētība un virstūrisms** - pārāk liels tūristu skaits var radīt sastrēgumus un apgrūtināt vietējo iedzīvotāju ikdienas dzīvi.
- **Izmaksu pieaugums un ģentrifikācija** - tūrisms var paaugstināt mājokļu cenas, padarot tos iedzīvotājiem nepieejamus.
- **Dabas** resursi var tikt pārmērīgi izmantoti, izraisot piesārņojumu un ainavu iznīcināšanu.
- **Kultūras neciena** - tūristi var uzvesties tā, ka aizskar vietējās paražas vai izjauc tradicionālo dzīvesveidu.
- **Darba tirgus traucējumi** - tūrisms var radīt sezonālas, slikti apmaksātas darbavietas, vienlaikus izspiežot stabilu, ilgtermiņa nodarbinātību.
- **Vietējās identitātes zaudēšana** - Dažas teritorijas kļūst pārāk komercializētas, iznīcinot to sākotnējo raksturu un tradīcijas.

Pazīmes

- **Pārapdzīvotība un sastrēgumi:** Šauras ielas, sabiedriskais transports un populāras vietas kļūst pārpildītas, apgrūtinot iedzīvotāju ikdienas dzīvi un mazinot apmeklētāju pieredzi.
- **Dabas objekti:** palielināta gājēju plūsma var izraisīt eroziju, piesārņojumu un kaitējumu dabiskajiem biotopiem.
- **Infrastruktūras un resursu noslodze:** īstermiņa īres straujais pieaugums var paaugstināt nekustamā īpašuma cenas, padarot mājokļus nepieejamus vietējiem iedzīvotājiem. Vietējie pakalpojumi, piemēram, ūdensapgāde, atkritumu apsaimniekošana un transporta sistēmas kļūst pārslogotas.
- **Nodarbinātība:** Lai gan tūrisms var radīt darbavietas, tās bieži vien ir sezonālas un slikti atalgotas, kas rada ekonomisko nestabilitāti.
- **Kultūras erozija:** tradicionālās paražas un vietējā identitāte var tikt vājinātas vai komercializētas, lai apmierinātu tūristu vēlmes.
- **Iedzīvotāju pārvietošana:** ilggadējie iedzīvotāji var pārcelties, jo pieaug dzīves dārdzība un mainās kopienas raksturs.
- **Iedzīvotāju neapmierinātība un protesti:** vietējo iedzīvotāju dzīves kvalitāte pasliktinās, izraisot neapmierinātību un pretestību tūrismam.
- **Sabiedriskās demonstrācijas:** Iedzīvotāji var organizēt protestus vai kampaņas, lai paustu savas bažas un pieprasītu reglamentējošus pasākumus.

Tūrisma rādītāji

- Tūrisma **blīvums** (tūristu skaits uz kvadrātkilometru)
- Tūrisma **intensitāte** (tūristu un vietējo iedzīvotāju attiecība)

Vieta	Tūrisma blīvums	Tūrisma intensitāte
Latvija	37.8 tūristi/km ²	1.36 tūristi uz vienu iedzīvotāju
Kuldīgas novads	21.6 tūristi/km ²	1.60 tūristi uz vienu iedzīvotāju
Prāga	16.3 tūristi/km ²	5.85 tūristi uz vienu iedzīvotāju
Barselona	152.8 tūristi/km ²	9.19 tūristi uz vienu iedzīvotāju

Kāpēc tas ir svarīgi?

Kultūra

Kopiena

Ilgtermiņa

Ekonomika

Regulējums

Drošība

Tūrisma lēnināšana
Rāmais (lēnais) tūrisms

No Thomas
Cook līdz
virstūrismam

- Tūrisma attīstība īsumā

Roma

Jēgpilna ceļošana kā apzinātības veids*

- Apzinātība (*mindfulness*) ir integrējošs jēdziens, ko var izmantot, lai uzlabotu apmeklētāju pieredzes kvalitāti un radītu ilgtspējīgu saikni starp tūrismu un būvēto mantojumu (Moscardo, 1996).
- Apzinātība kā konstrukts ilgtspējības veicināšanai kopumā.

* Meaningful travel a form of mindfulness

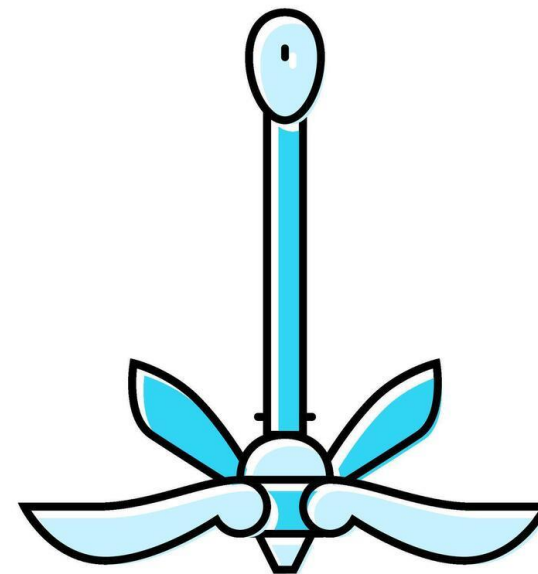

Pieejas

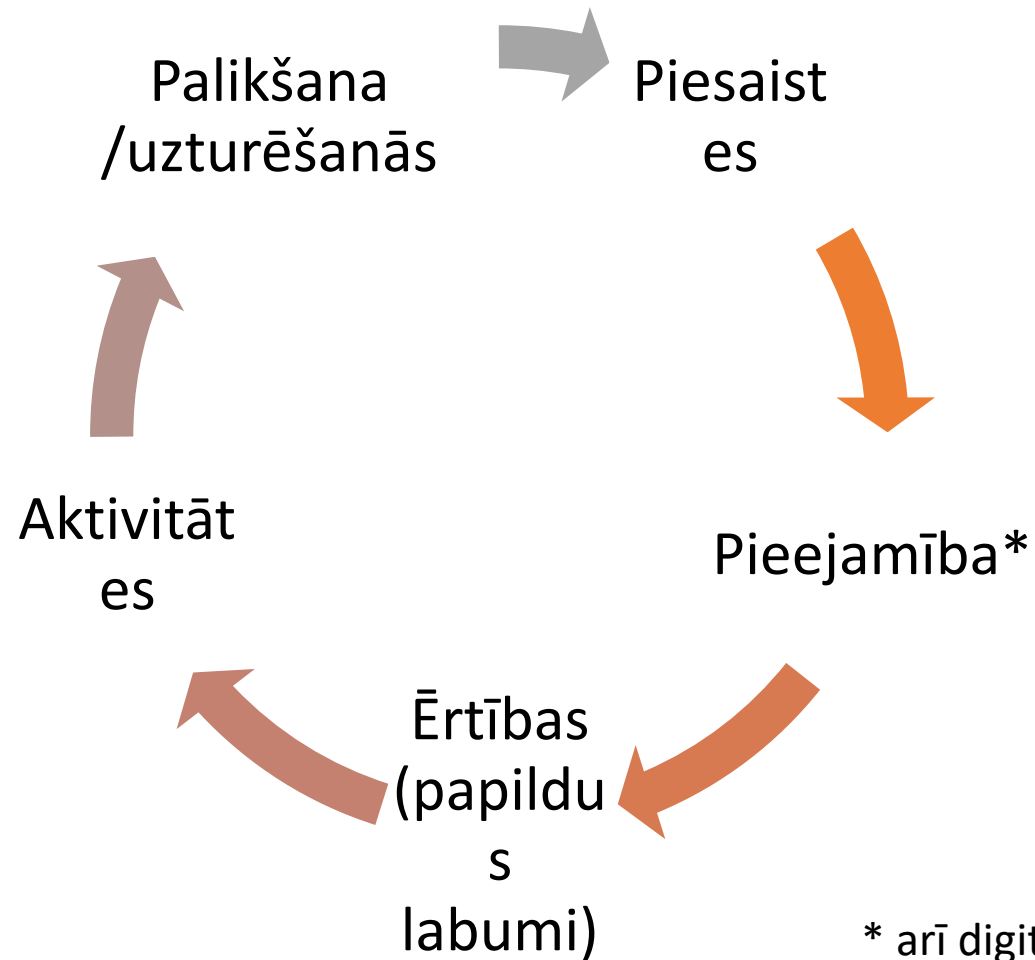
Tūrisma attīstības plānošanas pieeja

Resursos balstīta pieeja
(enkuri)

Produkts balstīta pieeja

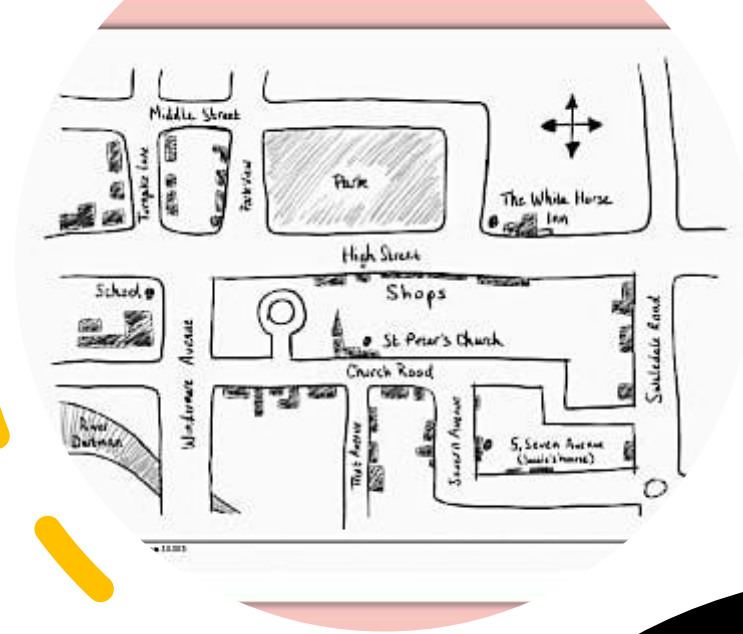

* arī digitālā pieejamība un klātbūtne

Vietradē balstīta pieeja

Koprade un vietas izaugsme

- Objektīvi novērtējams punkts telpā – atrašanās vieta
- Lokalizācija – ikdienas rutīnas sociālās mijiedarbības
- Vietas izjūta – netveramākā vietas nozīme

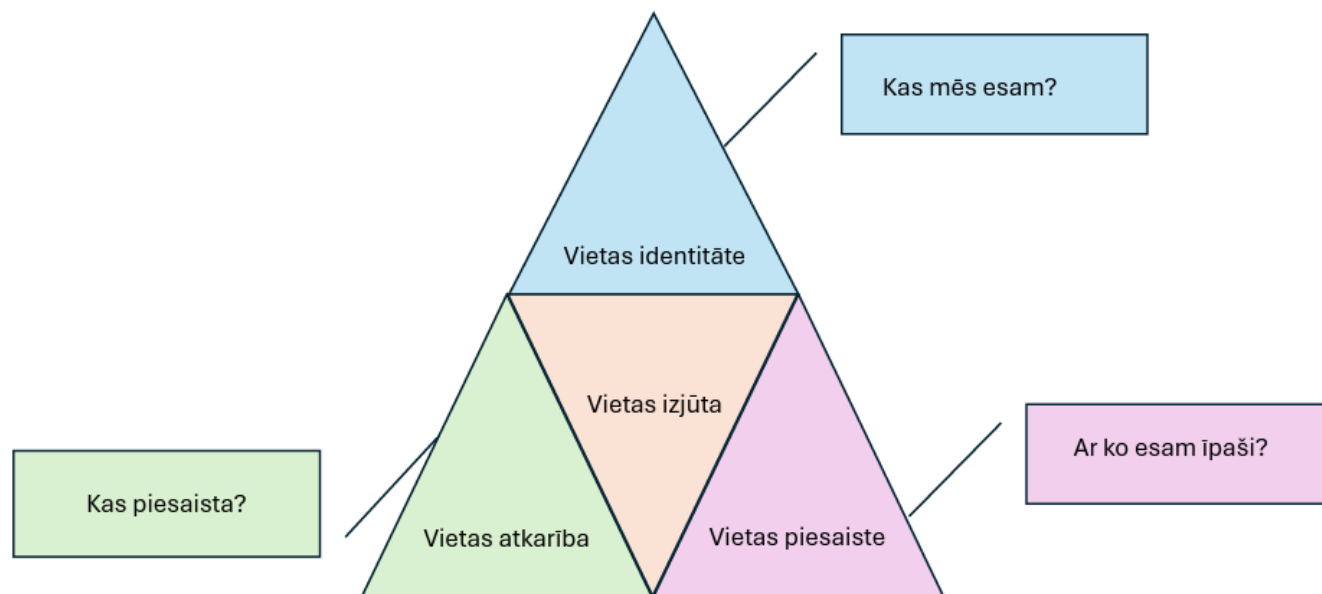

Vietas izjūta ir saistīta ar vietas identitāti un to kā katrs cilvēks uztver vietu, ar kuru tas ir saistīts.

vietas **fiziskie raksturlielumi**, **aktivitātes**, **situācijas** un vietu raksturojošie pasākumi ...

individuālās un grupas **nozīmes**, kuras ir radušās cilvēku pieredzes un nolūku rezultātā attiecībā uz vietu

Vietas izjūta

Sabiles vīna kalns

Kas tas ir?

Kas tur piesaista?

Ar ko tas ir īpašs?

Cik stāstnieku, tik viedokļu. Un tie visi ir īsti un pareizi.

Vietas izjūta = unikāls, vērtīgs resurss?

Ja kopienai ir līdzīga vietas izjūta

Vietrade

- Vietrade ir **process**, kas rada jaunu vai atjaunotu vietas izjūtu, savienojot telpu ar kopienām, kuras tajā dzīvo (Horlings 2015, Horlings 2015a).
- Vietrade risina apzinātu **iejaukšanos un darbības**, ar kurām darbības, jūtas, nozīmes, un vietas audumi tiek manipulēti un apvienoti, lai izveidotu īpašu identitāti vietai (Strydom et.al. 2016).
- Vietrade ir jēdziens, ko izmanto, lai aprakstītu un saprastu, **kā rodas jēgpilnas vietas mijiedarbībā** starp cilvēkiem un viņu vidi (Switalski et.al. 2023).
- Vietrade ir līdzeklis, kas rada samierināšanās risinājumu starp **modernitāti un vietējo** (Zhu et.al. 2024).

Vietrade kā pieeja

veidot **pieredzēs balstītus produktus**, ne tikai pakalpojumus;

izmantot **vietējo kopienu līdzdalību** (stāstnieki, amatnieki, uzņēmēji) kā daļu no produkta satura;

saglabāt **vietas autentiskumu un identitāti** kā galveno konkurētspējas faktoru;

integrēt **vietas izjūtu** — emocionālo, simbolisko un sociālo nozīmi piedāvājumā.

Vietrade kā pieeja

kopienas vajadzību un identitātes respektēšanu;

vietas izjūtas atjaunošanu vai radīšanu — ne tikai infrastruktūras izbūvi;

radošiem risinājumiem (radošā vietrade) – kultūra, māksla, pasākumi, stāstniecība;

taktisku un stratēģisku līdzsvaru starp tūrisma attīstību un vietas sociālo labklājību.

Vietrade tūrisma kontekstā ir pieeja, kas pārvērš **vietu par tūrisma resursu**, kopienu — par līdzveidotāju, un pieredzi — par produktu.

Vieta kā resurss

Vieta jau ir resurss (novads, reģions, pilsēta, apkaime, iela, ēka)

Vietas raksturīgās **materiālās** un **nemateriālās** īpašības

Vietas uztvere un interpretācija

Kāpēc tas ir nepieciešams?

Vieta

Vieta
attīstība

Tūrists

Tūristu
piesaiste

Inovācijas

Inovācijas
vietā

Pieredze kā produkts

- Rāmais tūrisms (angļu: *slow tourism*) koncentrējas uz cilvēkiem un pieredzi.
- Individualitāte – personīga un jēgpilna pieredze
- Mērenība – kvalitāte, nevis kvantitāte
- Vienlīdzība – taisnīgs ieguvumu sadalījums visām iesaistītajām pusēm
- Elastība – spēja pielāgoties vietējiem apstākļiem un ceļotāju vajadzībām

Pine and Gilmore četras pieredzes jomas

Izklaide

Izglītošana

Iegremdēšanās

Estētika

Izklaide

Izglītošanās

legremdēšanās*

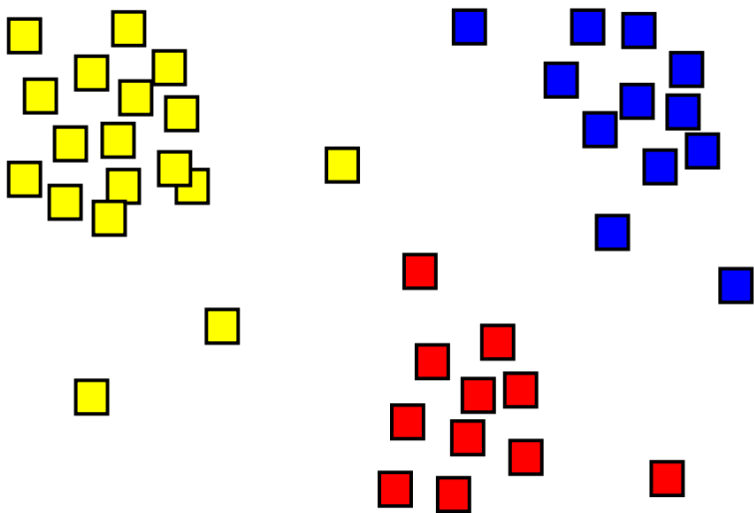
*escapism [dalībnieks ir produkta pieredzes daļa]

Estētika

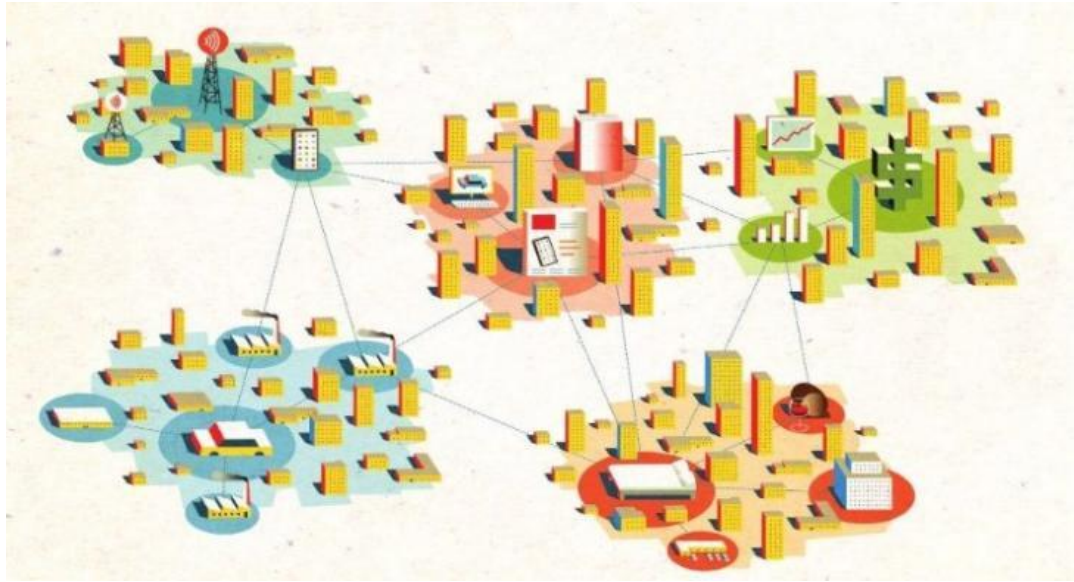
Maršruti kā produkts?

M. Porters

- HBR 1998.gada publikācija "Clusters and the new economics of competition".
- Dominējošs ekonomiskās attīstības modelis, kuru raksturo augsta uzņēmumu koncentrācija vienā vietā, kurus raksturo netipiski konkurences panākumi.
- Tas, kas notiek organizācijā ir svarīgi, tomēr vēl svarīgāk ir tas, kas notiek ārējā vidē, kurā organizācija darbojas.

- Noteiktā jomā (nozarē) strādājošas organizācijas un institūcijas, kuras ir nepieciešamas konkurences vidē.
- Sadarbības tīkli veidojas ārpus tradicionālās izpratnes par organizāciju piederībai noteiktai nozarei.
- Sadarbības tīklu raksturīgā iezīme ir vienlaicīga sadarbība un konkurence. Tā ir priekšstatu maiņa par konkurences vidi, izceļot sadarbības ieguvumus.

Sadarbība un konkurence

- Attīstības pamatā ir produktivitāte - svarīgākais ir **kā** organizācijas konkurē, nevis nozare, kurās tās darbojas.
- Mūsdienu konkurenci nosaka produktivitāte.
- **Pirmkārt**, organizāciju produktivitāte noteiktā vietā.
- **Otrkārt**, inovāciju virziens un ātrums, kas nosaka nākotnes izaugsmi.
- **Treškārt**, jaunu organizāciju (pakalpojumu) rašanos.

Konkurences vide

- Atsevišķas mikro, mazās un vidējās organizācijas atrodas identiskā konkurences vidē, kādā lielas organizācijas.
- Tūrisma nozari raksturo liels mikro, mazo un vidējo uzņēmumu īpatsvars, kuri darbojas plašā konkurences vidē.
- Ekonomiskā izaugsme rada nepieciešamību radīt inovācijas, apmierinot darbaspēka pieprasījumu pēc augoša atalgojuma, izaugsmes un attīstības iespējām, pieeju starptautiskajiem tirgiem.
- Reģionālā kontekstā - mazāk attīstītas vietas konkurē ar reģionu centriem, kuros ir plašāka pieeja resursiem. Resursu optimizācija nodrošina konkurētspēju.

Produktivitāte

- Sadarbības tīkla produktivitāti nosaka pieeja ieguldījumiem, pieeja informācijai, pieeja tehnoloģijām, sadarbības koordinēšana, izaugsmes novērtēšana un motivēšana turpmākiem sasniegumiem.
- Līdzdalībnieku ietekme (*peer pressure*) un vēlme izskatīties labāk, kopējam labumam.
- Iespēja dialogam starp publisko un privāto sektoru, lai sasniegtu kopīgu mērķi.

Sadarbības tīkla pazīmes

- Teritorija
- Attīstības
process
- Mērķi
- Dalība
- Pārvaldība

Vietēja, reģionāla, nacionāla, pārrobežu.

Ilgtermiņa, kurš tiek sākts īstenojot individuālas sadarbības, vairojot sociālo kapitālu.

Vietas (reģiona) konkurētspēja un tūrisma produktu inovācijas.

Dažādas saistītas un pakārtotas nozares.

Biznesa organizāciju dominance.

Sadarbības tīkla pazīmes

- Savstarpējā atkarība
- Darbības elastīgums
- Sadarbības konkurence
- Kopienas kultūra
- Vienota izpratne par uzņēmējdarbības ētiku
- Privātā sektora līderība
- Plašs dalībnieku darbības jomu klāsts
- Tīkla institucionalizācija
- Dzīvescikla vadība

TŪRISMA MARŠRUTS

RADOŠĀ UN DARBĪGĀ ZEMGALE

Zemgales novados un pilsētās sastopams radošums, darbīgums un izdoma. Apmeklējiet vietas, kuras mūsdienās ieguvušas jaunu elpu, kā arī izziniet Zemgali 21. gadsimta Latvijā! Katrs objekts var būt kā galamērķis, tomēr, savienoti vienā maršrutā, tie ļauj pa īstam sajūt Zemgales darbīgumu.

- 1 Sv. Trīsvienības baznīcas tornis**
Atdzimis jaunā veidolā – interaktīva un digitāla ekspozīcija trīs stāvos.
📍 Akadēmijas iela 1, Jelgava
📞 visit.jelgava.lv
📞 +371 25619266; +371 63005447

- 2 Jelgavas Vecpilsētas māja**
Viena no senākajām un vērtīgākajām koka dzīvojamām mājām Jelgavā, kas datēta 18. gadsimta beigās un saglabājusies līdz mūsdienām.
📍 Vecpilsētas iela 14, Jelgava
📞 visit.jelgava.lv
📞 +371 63005407; +371 27309673

- 3 Piedzīvojumu un iedvesmas vieta "Nākotnes parks"**
50 ha plaša teritorija, kur pagājušajā gadsimtā atradās slavenais kolhozs "Nākotne".
📍 Industriālais parks, Parka iela, Nākotne, Glūdas pag., Jelgavas nov.
📞 nakotnesparks.lv
📞 +371 25713849

- 4 Bauskas motormuzejs**
Plaša vieglo un smago automobiļu kolekcija. Apskatāmi daudzveidīgi un reti spēkrati, kas pa Latvijas ceļiem brauca gan 20. gadsimta 30. gados, gan pēckara periodā.
📍 Derpeles iela 2, Bauska, Bauskas nov.
📞 motormuzejs.lv
📞 +371 67025887

- 5 Kafeja Alīda**
Cigoriņu fabrikas apskate ar kafijas pauzi. Nelielām grupām līdz 10 cilvēkiem – radošā darbnīca, sagatavojot savu kafijas marku.
📍 "Dzelmiķes", Elkšņu pag., Jēkabpils nov.
📞 kafejaalida.lv
📞 +371 26582074

- 6 Krustpils pils**
Viena no senākajām Latvijas pilsīm, kur atrodas Jēkabpils Vēstures muzejs, kas piedāvā iepazīties ar pils vēsturi un ekspozīcijām. No pils vārtu torņa skatu platformas paveras Jēkabpils pilsētas panorāma.
📍 Rīgas iela 216B, Jēkabpils
📞 jekabpilsmuzejs.lv
📞 +371 27008136

- 7 Taborkalns**
Augstākais paugurs Sēlijas pauguraines ziemeļu galā. Absolūtais augstums 157,8 m v.j.l. Taborkalnā atrodas Strūves ģeodēziskā loka punkts "Daborskalkalns" un 28 m augsts skatu tornis.
📍 Sēlpils pag., Jēkabpils nov.
📞 visit.jekabpils.lv

- 8 Pļaviņu HES**
Lielākais HES uz Daugavas. Daugavas krastus šeit savieno Latvijā garākais tunelis 188 metru garumā.
📍 Enerģētiku iela 2, Aizkraukle
📞 latvenergo.lv
📞 +371 67724409

Maršruta galvenos objektus – tehnoloģiskus sasniegumus, arhitektūras pēries un atdzimstošas vietas papildina darbīgu un uzņēmīgu zemgaļiešu radīti gastronomiskā tūrisma piedāvājumi, radošas darbnīcas un labjūte, kas ļauj personalizēt maršrutus, veidojot pielāgotas ceļojumu programmas pirms vai ceļojuma gaitā.

- 1 Šitaki sēņu audzētava "Trubenieki"**
Interesentiem piedāvā apskatīt saimniecību, degustēt svaigas šitaki sēnes un baudīt lielisku sēņu zupu.
📍 "Trubenieki", Lielplatones pag., Jelgavas nov.
📞 @trubenieki
📞 +371 26135555

- 2 Mālkalnu ģimenes saimniecība "Blūdzi"**
Piedāvā degustēt un iegādāties pašu gatavotu sieru, dārzeņu salātus un konservējumus, kas tapuši, izmantojot tikai dabiskas izejvielas.
📍 "Blūdzi", Sesavas pag., Jelgavas nov.
📞 visit.jelgava.lv
📞 +371 27114820; +371 24818456

- 3 Alus darītava "VIEDI"**
Atraktīva un zinoša gida pavadībā var iepazīt alus darīšanas procesu no iesala līdz gatavam produktam, nodegustēt uzņēmumā ražoto produkciju.
📍 Cukura iela 21, Jelgava
📞 viedalus.lv
📞 +371 20777767; +371 26450090

- 4 SIA "Karameļu darbnīca"**
Karameļu gatavošanas šovs un paraugdemonstrējumi, ražoto saldumu degustācijas.
📍 Rūpniecības iela 1A, Jelgava
📞 karameludarbnica.lv
📞 +371 29851426; +371 25664748

- 5 Igo mūzikas un mākslas centrs "Ceplis"**
Iespējams līdzdarboties - deko tehnikā rotāt traukus ar mūziķa Igo izstrādātiem dizaina dekoriem.
📍 "Kaļķu dedzinātava", Mežotnes pag., Bauskas nov.
📞 visit.bauska.lv
📞 +371 29141042

- 6 Kokamatnieka sēta "Jūras"**
Neliela koka pilsētiņa, kur aplūkojami vairāk kā 20 gadu garumā veidoti kokdarinājumi, miniatūras ēkas un skulptūras.
📍 "Jūras", Vecumnieki, Vecumnieku pag., Bauskas nov.
📞 visit.bauska.lv
📞 +371 63976528

- 7 Bauskas degustācijas vietas**
Piedāvājumu veido vairāk kā 10 dažādas mājas vīnu, alus, saldumu degustācijas vietas. Izceļami ir vīna darītāji vairākās saimniecībās, kuras atvērtas apmeklētājiem.
📍 Bauskas nov.
📞 visit.bauska.lv

- 8 Mazā muiža**
Biedrībā "Vēsturisko rekonstrukciju studija "Rokoko" ir apvienojušies vēstures entuziasti, kuri ir iemīļējuši galantā rokoko laikmeta šarmu un sajūsminās arī par citiem vēsturiskajiem stilēm. "Mazā muiža" ir biedrības radošā telpa.
📍 Mazā muiža, Brunavas pag., Bauskas nov.
📞 ceremonija.lv
📞 +371 26534002

- 9 "Olalā" - paipalu delikateses**
Saimnieki aicina doties gastronomiskā ceļojumā - izzināt, kur un kā gatavo paipalu produkciju un to degustēt. Skaistus mirkļus izbaudīt piedāvā "Love Garden", mīksti ilgāk uzturēties aicina "Cornelius".
📍 Rīta putni, Kokneses pag., Aizkraukles nov.
📞 @ritaputni
📞 +371 29259572

- 10 Degustāciju piedāvājums Skriveros**
Piedāvājumā saldumu degustācijas un meistarklases. Iespējams nogaršot Skrīveru mājas saldējumu, saldumus no Skrīveru Pārtikas kombināta un Skrīveru saldumiem, stipros Druņķus dzērienus un veselīgos Ragāru gardumus.
📍 Skrīveri, Aizkraukles nov.
📞 visitaizkraukle.lv/degutacijas

- 11 Zāļu un pirts sala**
Iespēja baudīt dažādus pirts rituālus, labi pavadīt laiku draugu lokā vai pagatavot pašiem savu skrubi no vietējās dabas izejvielām.
📍 "Vilkapuri", Aknīstes pag., Jēkabpils nov.
📞 zalupirtssala.com
📞 +371 29128709

- 12 Sēlpils evaņģēliski luteriskā baznīca (Zaļā baznīca)**
Dievnamis celts 1846.–1850. gadā, bet sagrauts Otrajā pasaules karā. Pašlaik piedzīvo savu atdzimšanu - modernas konstrukcijas apvienojot ar senajiem mūriem radīta atvērta baznīca.
📍 Sēlpils evaņģēliski luteriskā baznīca, Sēlpils pag., Jēkabpils nov.
📞 visit.jekabpils.lv
📞 +371 26829977

- 13 Mākslas galerija "Mans's"**
Viena no pirmajām privātajām galerijām Latvijā, kur skatāmas latviešu un ārzemju mākslinieku izstādes. Pieejams plašs mākslas un amatniecības produktu klāsts, kā arī ekskluzīva kosmētika un parfimērija.
📍 Brīvības iela 154, Jēkabpils
📞 manss.lv
📞 +371 29470597; +371 65231953

Kopsavilkums un ieteikumi

- Tūrisma produktu radīšana nav mērķis. Mērķis ir radīt vidi un apstākļus, kad tie rodas. Vietējās kopienas, uzņēmēju un vietas identitātes mijiedarbībā.
- Maršruts ir veids kā tūrists īstenot savu ceļojumu. Tomēr maršruta plānošanu ļaujiet darīt katram pašam. Mēs varam palīdzēt iegūt informāciju, plānot un organizēt.
- Tūrisma attīstība (produkti) balstās pieredzes gūšanā. Pakalpojumu kvalitāte, atbilstība gaidām rada pamatu atbilstošas pieredzes gūšanā. Pilnveidojiet to!

Paldies!
Ēriks Lingeberziņš
29172752

@lingeberzins